

Європейські інновації «student agency» та «language learner agency» при вивченні іноземної мови: виклики та завдання

Воробель Марія Михайлівна ¹, Калимон Юлія Олександрівна ²,
Юрко Надія Анатоліївна ³

Опубліковано	Секція	УДК
19.02.2024	Освіта/Педагогіка	37.016:81-027.65(4)13:13

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10678096>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. У статті розглядаються сучасні освітні практики з викладання іноземної мови. Основною метою публікації є опис концепцій "student agency" та "language learning agency," аналіз факторів, що впливають на розвиток агенції у вивченні іноземної мови, та ілюстрація методів, які використовують викладачі для створення сприятливих умов для навчання студентів. Дослідження розглядає виклики, з якими сьогодні зіштовхуються навчальні заклади, та шляхи їх подолання через активну участь студентів. Результати дали підстави до висновку, що викладачі є агентами змін, які прагнуть до формування й трансформації своїх студентів, пропонуючи їм через значущий досвід інтерактивні й безпечні простори для обміну ідеями, ідентичністю, культурою та знаннями.

Ключові слова: процес навчання і викладання, студентська агенція, агенція з вивчення мови, комунікативна компетентність, освітні практики, процес вивчення мови, спільна діяльність.

European innovations of «student agency» and «language learner agency» at EFL: challenges and tasks

Annotation. The article discusses modern educational cases and practices in teaching a foreign language, focusing on the successful interaction between teachers and students. European scientists and researchers are represented in this article. The main objectives of the article are to define the concepts of "student agency" and "language learning agency," explore the factors that influence the growth of agency in language learning, and showcase the strategies used by educators to promote student learning activities. Encouraging student decision-making in language learning involves collaborative content creation during synchronous classes. The most favorable outcome is achieved when teachers and students

¹ кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української та іноземних мов, Львівський державний університет фізичної культури імені І. Боберського, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9128-7809>

² кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української та іноземних мов, Львівський державний університет фізичної культури імені І. Боберського, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0062-2382>

³ старший викладач кафедри української та іноземних мов, Львівський державний університет фізичної культури імені І. Боберського, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7077-2442>

work together to establish a connection between teaching and learning. The teacher's actions and strategies in the classroom include fostering communication, participation, and cooperation in the learning environment. The study also addresses the challenges faced by educational institutions today and suggests ways to overcome them by promoting student activities through collective support. The conclusion can be made that that educators are agents of change who aim to shape and transform their students by providing valuable experiences and creating an interactive and safe environment for the exchange of ideas, identities, culture, and knowledge. By working together, both students and teachers can create ideal social conditions in the classroom for successful foreign language learning and the development of communicative competence, enabling students to use their own semiotic resources freely, naturally, and purposefully.

Keywords: teaching and learning process, student agency, language learner agency, communicative competence, educational practices, learning a language, co-agency.

Вступ

У кожного навчального закладу виникають труднощі з впровадженням інновацій, оскільки вони можуть суперечити традиційній практиці чи викликати невпевненість у викладачів щодо їх впровадження. Крім того, студенти не завжди беруть участь у таких змінах, або умови в закладі освіти не сприяють підтримці інновацій тощо. Основне завдання викладачів іноземних мов полягає у створенні ефективних практик для підтримки студентів, які навчаються протягом усього життя і вірять у важливість вивчення іноземної мови. Ці практики допоможуть студентам розкрити свій потенціал і надати їм інструменти для успіху незалежно від майбутніх викликів [12, с. 812–819].

Викладання й навчання відбуваються в надзвичайно важливому середовищі. За словами Клер Крамш: «Ми вільні діяти, але водночас не контролюємо вибір, який нам надається» [9, с. 15]. Викладачі і студенти можуть впливати на вибір, доступний для них, залежно від освітньої політики, вимог навчального плану та іспитів. Проте ми вважаємо, що викладачі завжди мають можливість активно залучати студентів, обговорювати аспекти навчання та інше. У цій публікації ми хочемо скористатися досвідом європейських науковців з різних країн світу щодо успішної взаємодії зі студентами та презентації ними найсучасніших освітніх кейсів з викладання іноземних мов. Проілюструємо методи, які можуть використовуватися викладачами іноземних мов для створення сприятливих умов для розвитку навчальної діяльності студента. Ми також розглянемо виклики, з якими сьогодні стикаються навчально-освітні заклади, та шляхи їх подолання шляхом підтримки активності студентів.

Закордонні педагоги і науковці мають інший підхід до викладання іноземних мов, ніж вітчизняні. Тому багато досліджень присвячені вивченню впливу педагогічної практики викладачів іноземних мов на успішність їх студентів. Альберт Бернс [6], Гофан Лі [10, 11], Міхаель Байрам [5], Белла Грибкова, Х'ю Старкі [4], Аластер Генрі та Сесилія Торсен [7] – це науковці, які діляться своїм досвідом успішної взаємодії зі студентами і презентують найсучасніші методи викладання мови. Ці методи значно покращать підготовку висококваліфікованих фахівців-філологів. Дослідники провели багаторічні дослідження, які показують, що важливими елементами процесу навчання є автономність, самостійна робота, впевненість у своїх силах, саморегульоване навчання, самооцінка та самоосвіта. Вони також надають практичні поради щодо того, як заохотити студентів до вивчення англійської мови. Особливу увагу вони приділили цілям та наповненості занять, ролі викладача та студентів на занятті, використанню вправ, спрямованих на розвиток мовленнєвих навичок, та оцінюванню результатів навчальної діяльності.

Відтак *метою* нашої статті є характеристика концепцій «*student agency*» та «*language learner agency*», аналіз факторів, що впливають на розвиток агенції у вивченні іноземної мови. *Завдання* статті полягає у виявленні того, як викладачі можуть ефективно використовувати свої повноваження та належним чином сприяти навчанню своїх студентів, усунувши будь-які обмеження та перешкоди на цьому шляху.

Результати

У сучасному світі, який стає все більш глобалізованим, англійська мова як іноземна (EFL) стає дуже важливою. Вона є основою економічної, політичної та технологічної комунікації як у реальному, так і у віртуальному світі. Розвиток студента, ефективна передача навчального матеріалу, своєчасне надання інформації, обговорення, уважні коментарі та постановка значущих запитань значно сприяють процесу навчання [16, с. 106-109]. Ця актуальність підвищила інтерес до розвитку комунікативної компетенції в англійській мові на всіх рівнях освіти і в різних сферах суспільного життя. Це також сприяло створенню двомовних освітніх програм та ресурсів для досягнення цієї мети [9, с. 141-158].

Розвиток комунікативних компетенцій для навчання і володіння EFL; однак, завжди передбачав труднощі у виборі комунікативного середовища, яке б сприяло навчанню EFL. Ще більше ускладнила ситуацію пандемія COVID-19, яка змусила швидко перейти від очних занять до дистанційного навчання [11, с. 33-43]. Цей перехід посилив потребу у створенні нових підходів до навчання, ґрунтовні зміни у методичних підходах, що мають на меті забезпечити ефективне поєднання безпосередньої та опосередкованої форм взаємодії здобувачів і викладачів [2, с. 84-87].

Сьогодні викладання іноземної мови акцентує увагу на розвитку студентів як міжкультурних спікерів або посередників. Вони повинні бути здатні взаємодіяти зі складністю та множинною ідентичністю, уникати стереотипів та розуміти взаємодію з представниками інших культур як збагачувальний досвід [4, с. 9]. Це означає, що викладачі іноземної мови більше не можуть бути тільки лінгвістами. Навчання іноземної мови повинно враховувати міжкультурну компетентність, яка включає цінності, установки, знання, критичне розуміння та навички, що дозволяють студентам адекватно реагувати на міжкультурні ситуації [1, с. 38-44].

Студентське агентство є важливою складовою навчального процесу, оскільки активізує навчання студентів. Викладач виступає у ролі "фасилітатора-експерта" та направляє студентів у потрібному напрямку. Якщо студенти вірять, що їхній викладач довіряє їм і дозволяє самостійно розвиватися, вони більше залучаються до власного розвитку та досягають успіху. Термін "студентська агенція" часто помилково використовується як синонім до термінів "студентська автономія", "студентський голос" і "студентський вибір". Однак, студентське агентство охоплює більше аспектів, оскільки воно сприяє розвитку ідентичності та почуттю причетності [15, с. 3-23].

Термін «*student agency*» означає, що студент активно бере участь у своєму навчанні, має можливість впливати на цей процес та вибирати власні дії. Проектне та проблемне навчання дозволяють студентам збільшити свою свободу волі, будучи зайнятими цікавими та актуальними для них діяльностями. Коли студенти розвивають свою свободу волі, вони спираються на мотивацію, надію, самоефективність та мислення про свій особистий розвиток (розуміння того, що здібності та інтелект можна розвивати) для свого благополуччя. Це дозволяє їм діяти цілеспрямовано, щоб стати успішними в суспільстві загалом [14, с. 215-228]. Студентська агенція має за мету стимулювати активність та самостійність студентів у прийнятті рішень та досягненні результатів. Вона може бути розглянута як каталізатор змін і трансформацій. Студенти мають право голосу, вибору та відповідальності за своє навчання. Коли студенти мають свободу

вибору, взаємини між викладачем і студентами стають партнерськими. Студенти, які вірять у свою ефективність, виявляють більшу волю до саморозвитку в навчальній спільноті. Спільнота, яка навчається, підтримує свободу вибору та сприяє розвитку само ефективності студентів [10, с. 136-143].

Студенти проявляють свободу волі, якщо вони:

- впливають на своє навчання і роблять власний вибір;
- висловлюють свої думки;
- задають запитання і висловлюють своє здивування;
- розуміють, обмінюються думками і здобувають знання;
- вивчають значення нових слів, конструюють (запозичують) та впроваджують нові моделі, поняття та зв'язки;
- беруть активну участь у навчальній діяльності тощо.

Навчальний досвід, який підтримує та просуває студентське агентство, характеризується такими якостями, як:

- *Жага до навчання.* Викладачі розуміють, що стимулювання бажання студентів навчатися є ефективним. Спосіб викликати сильне бажання до навчання певною мірою залежить й від самого студента. Якщо ми допоможемо студентам визначити їхні захоплення, то створимо досвід, що відповідає цим захопленням. Це дасть можливість студентам захопитися процесом вивчення предмета та глибоко зануритися в тему, разом з тим викладачам виступати у ролі фасилітаторів знань, що дуже мотивує студентів.
- *Мета.* Якщо студентам дати можливість навчатися завданнями, які є значущими та актуальними для них, вони будуть проводити більше часу у навчальному приміщенні, оскільки навчання викликає у них захоплення й насолоду. Це важливо для студентів, оскільки залежить від їхньої мотивації та інтересу. Сервісне навчання дає студентам можливість досягти високого рівня свободи волі. Це означає активне залучення студентів, поєднання знань на заняттях та їх використання у наданні послуг, що є перевагою для суспільства загалом [14, с. 215–228].
- *Концентрація.* Як педагоги, ми повинні дотримуватися всіх аспектів навчальної програми, певних стандартів, навичок й вмінь студентів. Поєднання бажання студентів згідно з навчальним планом створює кращі можливості для успішного опанування матеріалом та навичками, стимулює студентів. Ми розуміємо, що студенти хочуть вчитися змістовно, тому наша мета – навчати їх темам й практикам, які часто зустрічаються на стандартизованих тестах. Використання сфер інтересів для підтримки навчання студентів відповідно до стандартів може значно змінити навчальний процес. Коли студенти активізують свої знання і навички, ми, як педагоги, можемо керувати навчанням через навчальну програму і рішення, які студенти приймають під час цієї діяльності[6]. Цей досвід важливо поєднати з ключовими елементами завдань, сприяючи самооцінці, оцінці одногрупників та оцінці викладача.
- *Вибір* є ключовим елементом, який сприяє інвестуванню студентами свого часу, мотивації та бажанню досягти успіху. Студентам надається можливість самостійно визначити, як найкраще рухатися вперед у розв'язанні проблеми чи проєкту. Цей вибір представлений у вигляді дослідницьких стратегій та рішень, які зацікавлені студенти можуть використовувати для досягнення бажаного результату. Використання конструктивістського підходу допомагає студентам зрозуміти, що помилки на шляху до успіху є нормою, і вони завжди зможуть отримати підтримку від свого викладача. Зворотний зв'язок, який студенти отримують під час цього процесу, допомагає їм краще зрозуміти себе і стимулює їх особистісний розвиток.

Постійне виявлення того, що їхні рішення впливають на їхній шлях до успіху, допомагає студентам розвивати самосвідомість та навички розв'язування проблем.

Термін "language learner agency" широко використовується закордонними педагогами та науковцями [3, 9, 10, 11]. Це поняття означає, що увага переключається з викладача на студента, і студент активно бере участь у процесі навчання, має можливість вносити свої ідеї та створювати проекти. Таким чином, студенти стають співтворцями навчальних занять, що значно підвищує їх зацікавленість у вивченні іноземної мови. Концепція "language learner agency" включає шість основних компонентів: поведінку студентів, віру у власні здібності, ставлення до викладача та навчальної дисципліни, емоційні та когнітивні фактори, а також усвідомлення власної ролі у процесі навчання. Основна ідея "language learner agency" полягає в тому, щоб студентам зрозуміти, що саме вони впливають на своє навчання та на очікуваний результат [15, с. 3–23].

Навчальна діяльність "learner agency" характеризується почуттями власності й контролю, які студенти мають над своїм навчанням. Студенти, які є агентами, є більш мотивованими й впевненими у своїх знаннях. Вони вірять, що здатні контролювати своє навчання та покращити свої успіхи. Активні студенти проявляють ініціативу та мають більше можливостей для навчання. Вони ризикують, впевнені у собі, здатні вчитися на своїх помилках. Вони також стійкі, здатні адаптуватися до будь-яких умов, наполегливі та з легкістю долають труднощі [14, с. 215–228].

Агентство розвивається завдяки взаємодії. Викладачі повинні передати контроль студентам, оскільки їх агентство є ключовим для успіху студентів. Ефективне навчання можливе лише тоді, коли студенти активно залучаються до свого навчання. За підтримки викладача студенти можуть взяти на себе відповідальність за своє навчання, грати активну роль у групі й стати більш впевненими в собі. Вони також можуть позитивно використовувати своє агентство, особливо при вирішенні проблем, з якими можуть зіткнутися у будь-якій життєвій ситуації. Тому агентство студентів, які розвиваються та вивчають іноземну мову, може досягти успіху не лише в навчальному закладі, але й при зустрічі з викликами та можливостями, які чекають їх за межами аудиторії. Студенти повинні вірити у свою здатність змінювати своє навчання. Тому агентство є комплексною концепцією, а агентами є особи з унікальною історією, ідентичністю, інтересами та цілями, які вони переслідують у певний час і певному місці. Агентство переглядає своє уявлення про студента, розглядаючи його не лише як окрему особу, але й як соціальну особистість [5, с. 140-151].

Ефективне керівництво студентським агентством у навчальному процесі залежить від особистих якостей студентів. Навчальне агентство є однією із найважливіших цілей у навчальній програмі закладу вищої освіти. Викладачі повинні допомагати студентам отримати необхідні інструменти, навички, знання та практику як у академічній, так і у соціальній сфері. З почуттям свободи та мети студенти можуть досягти більшого успіху в університеті, отримати більше винагород та набути загального досвіду. Якщо існують різні культурні або соціальні очікування, особливо щодо ролі викладача та відносин між ним і студентами, універсальний потенціал волі в навчанні може створювати певні труднощі [10, с. 136–143]. Наприклад, існує думка, що найкраще навчання відбувається, коли викладачі передають знання або коли використовується лише англійська мова. У таких випадках активна участь студентів може бути сприйнята як загроза авторитету викладача та порушення норм використання мови. Тому важливо, щоб викладачі мали свободу волі у своїй навчальній практиці, зокрема, у використанні ілюстративних матеріалів, пов'язаних з релігією. Це потрібно практикувати зі студентами, колегами і навіть батьками. Викладачі можуть виражати свої переконання через відкриті дискусії з

зацікавленими сторонами. Можна стимулювати студентів до участі у своїх дослідженнях, вивченні альтернативних підходів до ролей викладача та студента, роздумуванні та звітуванні, формулюванні висновків тощо. Викладачі можуть поступово впроваджувати ці кроки у свою роботу зі студентами. Зрозуміло, що не слід очікувати миттєвої трансформації, оскільки розвиток мови потребує часу та терпіння. Очевидно, що роль викладачів у підтримці студентської волі і створенні можливостей для їх власної агенції є дуже важливою [13, с. 17–22]. Проте іноді викладачам важко пристосуватися до освітніх інновацій. Вони не повинні боятися впроваджувати нововведення в практику, переглядаючи свої методики вивчення іноземних мов, а також досліджуючи свою власну агенцію, її розвиток та просування.

Основною метою створення інформаційних груп під керівництвом викладачів є обговорення проблем, з якими стикаються студенти під час занять. Крім того, викладачі можуть брати участь у дослідницьких процесах, досліджуючи проблеми та виявляючи потребу внести зміни, або брати участь у дослідницьких практиках. Головне завдання цих груп полягає не в тому, щоб вирішити проблеми, а в тому, щоб краще зрозуміти життя у групі. Підготовка та практика викладачів проходять на різних етапах розвитку [12, с. 812–819]. Початківці зосереджуються на встановленні розпорядку дня та стосунків у групі, розвиваючи волю студентів та прогресуючи разом з ними. З часом і досвідчені викладачі, і початківці навчаться викладати за підтримки навчального закладу та колективу.

Об'єднання агентів у групи залежить й від вікових особливостей студентів, а також від володіння та знайомства ними з іноземною мовою. Навіть у студентів молодших курсів є потенціал для прояву свободи волі, якщо до них підходити зі спілкуванням, що відповідає їхньому етапу розвитку. Наприклад, їм можна дозволити вибирати партнерів у виконанні завдань, якщо вони самостійно приймають рішення. Що стосується старших груп, то їхню активність у виконанні завдань можна стимулювати під час занять. Викладач починає заняття, записуючи на дошці поточну дату та навчальні цілі. Потім студентам доручають визначити навмисні "помилки", допущені викладачем. Рівень складності цих помилок можна варіювати залежно від рівня знань студентів, включаючи граматику, вибір слів, порядок речень тощо. Студентам дуже подобається це завдання, оскільки вони можуть самі "виправляти" свого викладача. Цікаво, що студенти старших курсів часто мають більш відкритий підхід порівняно з молодшими групами. Однак студенти, які тільки починають вивчати мову або мають початковий рівень знань англійської, можуть потребувати додаткової підтримки. Наприклад, цим студентам можна надати список виразів або запитань рідною мовою, які слугуватимуть посібником під час вивчення іноземної мови [7, с. 456–457].

Різні методологічні підходи були визнані ефективними за їхню здатність сприяти студентській ініціативі. Ці підходи включають вивчення мови на основі проєктів, вивчення мови на основі запитів, навчання мови на основі завдань та феномен вивчення мови. Кожен із цих підходів відіграє певну роль у залученні тих, хто вивчає іноземну мову, до реальних сценаріїв через конкретні навчальні завдання, осмислене читання та письмо зі справжніми цілями, а також сприяння автономії та свободі волі студентів у процесі навчання. Однак важливо зазначити, що багато з цих підходів спочатку були розроблені для тих, хто вивчає англійську як першу мову, і можуть створювати певні труднощі в контексті вивчення іноземної мови, особливо в умовах, де вивчення мови традиційно базується на лекціях або покладається на запам'ятовування [10, с. 136–143].

Хоча не всі заняття в EFL висвітлюють реальні проблеми та слідує підходу, заснованому на проєкті чи явищі, на думку Гофан Лі, викладачі можуть адаптувати свої

заняття, дотримуючись п'яти принципів сприяння кращому навчанню мови. Ці принципи включають:

- перехід від викладання цільової мови до навчання грамоти;
- перехід від викладання цільової культури до розвитку вищого мислення та розуміння перспектив цільової культури студентами;
- зосередження на мові як засобі сприяння мовної взаємодії;
- перехід від обслуговування до підтримки студентів як виробників мови;
- перехід від підготовки до іспитів до оцінювання [11, с. 33-43].

Спроби стимулювати студентів завжди потребують збалансованого підходу. Викладачі ніколи не відмовляються від повного контролю, особливо в групах молодших або не досвідчених студентів, вони завжди повинні бути готові надати їм необхідну підтримку, структуру та керівництво. Процес вивчення мови для кожного студента є різним, а також міра, в якій вони цінують і виконують свої обов'язки. Хоча більшість студентів хочуть мати певний ступінь вибору і цінують можливість проявити свою свободу волі, деякі можуть віддавати перевагу педагогічному підходу, особливо якщо це те, до чого вони звикли. Більшість студентів знайомі з ознаками небажання навчатися, такими як: відсутність взаємодії з процесом навчання, очевидна відсутність інтересу до розвитку мислення та керування навчанням, а не бути ініціативним у пошуку можливостей для навчання. Деякі можуть вирішити не приймати участі або протистояти викладачу під час навчання. Звичайно, можна сказати, що навіть такі студенти використовують свої можливості, хоча це може бути не корисним для їхнього вивчення мови.

Нижче наведені можливі методи боротьби з неохочими студентами, які представляють Аластер Генрі та Сесилія Торсен [7, с. 456–457]:

- Студентам потрібно усвідомити мету своїх дій. Викладачі повинні бути більш прозорими, щоби студенти зрозуміли, чого від них очікується й чому.
- Студентам слід мати можливість перепроєктувати свою діяльність в такий спосіб, щоби брати участь у навчанні більш автентично. Наприклад, якщо студент не бажає виконувати завдання разом з іншими, він може написати про своє небажання щодо виконання цього завдання.
- Студентів слід заохочувати до самоаналізу свого навчання. Важливо дізнатися, чого студенти насправді хочуть досягти в навчальному процесі та з'ясувати причини їхнього небажання.

Існує багато свідчень про те, що введення студентського агентства розширює можливості для студентів і підвищує їхню мотивацію, залученість та покращує навчання. Однак, будь-які зміни потребують терпіння і часу, їх слід вводити поступово, враховуючи бажання й вміння студентів. Не менш важливо також враховувати, що можливості для студентського агентства можуть бути вбудовані в навчальне, фізичне або цифрове середовище, що впливатиме як на заохочення, так й небажання здобувачів освіти.

Отже, ключовими ознаками успішної студентської агенції при вивченні іноземної мови будуть наступні:

1. Студенти, які відчують свободу волі, більш імовірно будуть зацікавлені у вивченні мови та інвестуватимуть у цей процес. Такі студенти, які активно займаються навчанням та вкладають у нього зусилля, стають впевненішими й ефективнішими, тим самим розширює їх можливості, підвищує їх мотивацію.
2. Викладачі відіграють важливу роль у сприянні розвитку свободи волі студентів, дозволяючи їм проявляти та посилювати свою свободу волі. Хоча агентство студентів може здатися чимось новим або відмінним, багатьом викладачам це вже

- відомо. Враховуючи власні навички та досвід, викладачі допомагають розвинути високий рівень свободи волі та покращити результати навчання здобувачів освіти.
3. Діяльність не залежить лише від студента, але обговорюється та підтримується всіма зацікавленими сторонами навчального процесу. Агентство розглядає студентів не як окремих осіб, але як взаємопов'язаних у динамічній спільноті, що постійно розвивається. За допомогою спільних принципів і спільної мети, студенти можуть максимально використати можливості навчання, які, на їхню думку, доступні для них, і отримати необхідну підтримку для зміни свого життя та світу навколо.
 4. Студенти, які розвивають свободу волі, готові до успіху не тільки у вивченні мови, але й у зустрічі з викликами та можливостями, які життя пропонує за межами аудиторії, як сьогодні, так і у майбутньому. Якщо студенти є активними учасниками навчального процесу, вони вірять у власний успіх та процвітання [5, с. 140–151].

Висновки

Підсумовуючи, студентська агенція «student agency» визначається як здатність студентів ставити мету, розмірковувати та діяти відповідально, впливати на зміни. Викладачі є агентами змін, які прагнуть формувати та трансформувати своїх студентів, даруючи їм цінні елементи через значущий досвід. Дії та стратегії, які викладач реалізовує на занятті, насамперед налагоджують спілкування, участь і співпрацю в навчальному середовищі. Це створює інтерактивні, безпечні та сприятливі умови для обміну ідеями, ідентичністю, культурою та знаннями. Отже, студенти та викладачі разом можуть створювати ідеальні соціальні умови на занятті для успішного вивчення іноземної мови й розвитку комунікативної компетентності, використовувати свої семіотичні ресурси вільно, природно та цілеспрямовано. Тому для досягнення успіху у навчанні та вміння ефективно спілкуватися в різних соціальних ситуаціях студентам необхідно бути соціально інвестованими, проявляти свободу волі в досягненні своїх навчальних та соціальних цілей.

Список використаних джерел

1. Воробель М. М., Романчук О. В., Юрко Н. А. Сучасні моделі міжкультурних і транскультурних комунікативних процесів вивчення іноземних мов. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. Запоріжжя : КПУ, 2021. Вип. 78. С. 38-44. URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2021/78/78_2021.pdf
2. Сторонська О. С. Інтерактивні та комунікативні процеси в навчання іноземної мови. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. 2015. №43. С. 84-87.
3. Allwright D., Hanks J. *The developing language learner: An introduction to exploratory practice*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. 2009. 312 p.
4. Byram M., Gribkova B., Starkey H. *Developing the Intercultural Dimension in Language Teaching: A Practical Introduction for Teachers*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2002. P. 9.
5. Byram M., Wagner M. Making a difference: Language teaching for intercultural and international dialogue. *Foreign Language Annals*, 51, 2018. P. 140–151.
6. Burns A. *Doing action research in English language teaching: A guide for practitioners*. New York: Routledge, 2010. P. 196.
7. Henry M., Thorsen C. Disaffection and agentic engagement: Redesigning activities to enable authentic selfexpression. *Language Teaching Research*, 24(4), 2020. Pp. 456–457

8. Kramersch C. Why is everyone so excited about complexity theory in applied linguistics? *Mélanges CRAPEL*, 33 (numéro spécial: *Didactique des langues et complexité: En hommage à Richard Duda*), 2012. Pp. 9–24, p. 15.
9. Lantolf J. P., Pavlenko A. Second Language Activity theory: Understanding second language learners as people. In M. Breen (Ed.), *Learner contributions to language learning: New directions in research*. Harlow: Pearson Education. 2001, pp. 141–158
10. Li G. Promoting teachers of culturally and linguistically diverse (CLD) students as change agents: A cultural approach to professional learning. *Theory Into Practice*, 52(2): 2013. P. 136-143.
11. Li G. Principles for Developing Learner Agency in Language Learning in a New Eduscape with COVID-19. *In Language Learning*. 2020. Pp. 33-43
12. URL: [file:///E:/Prof.LiGuofang2020.05%20\(1\).pdf](file:///E:/Prof.LiGuofang2020.05%20(1).pdf)
13. Lipponen L., Kumpulainen K. Acting as accountable authors: Creating interactional spaces for agency work in teacher education. *Teaching and Teacher Education*, 27(5), 2011. P. 812–819.
14. Vorobel M. Basic didactic skills as key professional competencies of foreign language teachers. *The World During a Pandemic: New Challenges and Threats*. Littera Verlag, Berlin. 2021. Pp. 17-22.
15. URL: https://el-conf.com.ua/wp-content/uploads/2021/08/a5_Німеччина.pdf
16. Ushioda E. A person-in-context relational view of emergent motivation, self, and identity. In Z. Dörnyei & E. Ushioda (Eds.), *Motivation, language identity and the L2 self Bristol: Multilingual Matters*. 2009, pp. 215–228.
17. Walsh S. Construction or obstruction: Teacher talk and learner involvement in the EFL classroom[J]. *Language Teaching Research*, 6(1): 2002. P. 3–23
18. Yurko N., Kalymon Yu., Vorobel M. Professional English: the main features . *Priorities in the development of science and education*. Budapest, Hungary: International Science Group. 2021. Pp. 106–109.
19. URL: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2021/04/XX-Conference-April-13-16-2021-book.pdf>